

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

Харківський Валерій Сергійович

УДК 378.046-021.68:61-05]:347:005.336.2 (043.3)

**РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ
ГАЛУЗІ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Українській інженерно-педагогічній академії, Міністерство освіти і науки України, м. Харків.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Лазарєв Микола Іванович,
Українська інженерно-педагогічна академія, професор кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності, м. Харків.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Касьянова Олена Миколаївна,
Харківська медична академія післядипломної освіти, завідувач кафедри педагогіки, філософії та мовної підготовки, м. Харків;

кандидат педагогічних наук, доцент
Іваній Олена Миколаївна,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, завідувач кафедри права та методики викладання правознавства, м. Суми.

Захист відбудеться «29» березня 2019 року о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.108.01 в Українській інженерно-педагогічній академії за адресою: вул. Університетська, 16, зала засідань, м. Харків, 61003.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Української інженерно-педагогічної академії за адресою: вул. Університетська, 16, зала засідань, м. Харків, 61003.

Автореферат розісланий «28» лютого 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.С. Ковальська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Освіта як система, основною функцією якої є формування та розвиток професійно компетентної особистості, зазнає постійних змін різного масштабу: від її глобальної модернізації, корінних змін законодавчої бази до впровадження окремих інновацій у закладах освіти, а отже перебуває у стані реформування.

На даному етапі розвитку суспільства однією з провідних складових професійної компетентності майбутніх фахівців будь-якої галузі стає правова компетентність, яка передбачає не лише наявність правових знань, але й уміння користуватися ними; грамотно захищати інтереси як власні, так і споживача; попереджати неправомірну поведінку. Саме розвиток правової компетентності у сучасних фахівців є умовою успішності їхньої професійної діяльності. Отже, реформування національної освітньої системи, що регламентується Законами України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015 р.), Національною доктриною розвитку освіти (2002 р.), Національною стратегією розвитку освіти України на період до 2021 року (2012 р.), зумовлює необхідність переосмислення проблеми розвитку правової компетентності фахівців різних спеціальностей, здатних до усвідомлення себе як особистості. Усе це повною мірою стосується й фахівців медичної галузі, діяльність яких пов'язана, в першу чергу, з людьми.

Потреба розвитку правової компетентності у фахівців медичної галузі зумовлена активним реформуванням цієї сфери. У документах щодо модернізації медичної галузі наголошується на необхідності забезпечення реалізації принципу вільного вибору пацієнтами лікаря та створення рівних прав для медичних закладів усіх форм власності, розвитку лікарського самоврядування; запровадження для обов'язкового використання клінічних протоколів із переліком послуг та розмежуванням рівнів і розрахунку вартості послуг; запровадження інтегрованої медичної допомоги шляхом добровільної інтеграції закладів у лікарсько-госпітальні об'єднання з можливістю подальшої спеціалізації лікарень – учасниць корпорації; запровадження обов'язкового загального державного медичного страхування як складової системи соціального страхування; створення доступу та подальшого користування якісними медичними послугами, забезпечення безперервності обслуговування, безпеки та їх інституціональної продуктивності тощо. Отже, успішність медичної реформи зумовлена як її правовим забезпеченням, так і можливістю реалізувати новації фахівцями медичної галузі в межах правового поля, що забезпечується сформованою правовою компетентністю у цих фахівців.

Загальні проблеми реформування вищої медичної школи досліджували К. Амосова, І. Булах, О. Касьянова, В. Краснов, І. Кузнецова, М. Тимофієва, О. Юдіна. Розвиток правової компетентності особистості у своїх дослідженнях розглядали В. Болотова, Дж. Вейллант, М. Елькін, О. Іваній, Д. Коваленко, В. Ландшеєр, О. Овчарук, Л. Пильгун, М. Подберезський, О. Пометун, К. Савченко та інші.

Разом із тим, можна констатувати, що незважаючи на інтенсивне впровадження передових педагогічних технологій у правове навчання, оснащення

сучасними засобами навчання і новим поколінням підручників із права, дослідники проблеми розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі відзначають недостатню розробленість феномену розвитку правової компетентності медичних працівників; відсутність досліджень психолого-акмеологічних особливостей її розвитку в системі післядипломної освіти, нерозробленість моделі розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Аналіз наукових досліджень, навчально-педагогічної літератури і власний практичний досвід дозволив виявити низку **суперечностей** між:

- оновленим розумінням ролі права в сучасному українському суспільстві та низьким рівнем правової підготовки фахівців;
- потребою в осучасненні теоретичних основ розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті та недостатнім станом забезпечення цього процесу;
- необхідністю модернізації та реформування системи післядипломної освіти (впровадження у практику діяльності закладів сучасних змісту, форм, методів), що сприяли б розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі, та відсутністю моделі її розвитку у післядипломній освіті;
- потребою в оцінюванні розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті та недосконалістю інструментарію вимірювання його результату.

Таким чином, практична значимість і недостатня теоретична розробленість проблеми розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, відсутність комплексного вивчення даної проблеми й необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи **«Розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Української інженерно-педагогічної академії в межах теми «Розвиток правової компетентності майбутніх фахівців у післядипломній освіті» (№ 0117U003945).

Тему дослідження затверджено науково-технічною радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 4 від 17.12.2015 р.) та узгоджено рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 26.01.2016 р.).

Мета дослідження – підвищення рівня розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі на основі теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки структурно-функціональної моделі системи розвитку їхньої правової компетентності у післядипломній освіті.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан опрацювання проблеми розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті у педагогічній теорії та практиці.

2. На основі аналізу науково-педагогічної та спеціальної літератури визначити базові поняття дослідження «правова компетентність фахівців медичної галузі»,

«розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті» й уточнити її структуру.

3. Розробити критерії, показники та рівні розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

4. Теоретично обґрунтувати та розробити структурно-функціональну модель системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

5. Практично реалізувати та експериментально перевірити ефективність розробленої структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Об'єкт дослідження – процес розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Предмет дослідження – структурно-функціональна модель системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті буде здійснюватися більш ефективно, якщо буде спиратися на обґрунтовані теоретичні основи (інтегрований підхід, який передбачає синтез компетентнісного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого, акмеологічного, системного та андрагогічного підходів; принципи та функції розвитку цієї компетентності); враховувати уточнену структуру правової компетентності (методологічно-аксіологічний, когнітивно-діяльнісний, комунікативно-превентивний, контрольньо-рефлексивний компоненти); оцінюватися за визначеними критеріями (мотиваційно-рефлексивним, пізнавально-практичним, комунікативно-превентивним) та реалізовуватиметься через впровадження в освітній процес структурно-функціональної моделі системи розвитку цієї компетентності.

Методологічна та теоретична основа дослідження ґрунтується на загальних положеннях теорії пізнання, філософських положеннях про взаємозв'язок та взаємозумовленість явищ і процесів, положеннях компетентнісного (П. Грабовський, Г. Єльнікова, О. Коваленко, І. Матійків, О. Овчарук, З. Слєпкань, В. Химинець, В. Хоменко та інші), діяльнісного (Л. Виготський, М. Лазарев, С. Рубінштейн та інші), особистісно зорієнтованого (І. Бех, Н. Брюханова, О. Попова, Л. Штефан), акмеологічного (В. Андрущенко, Н. Білик, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Касьянова, В. Кремень, В. Луговий, В. Олійник та інші), системного (І. Блауберг, В. Кушнір, А. Лігоцький, В. Луначек та інші), андрагогічного (Л. Даниленко, В. Олійник) підходів; на дослідженнях правової освіти і правового виховання особистості, в яких розглядаються питання: розвитку правової педагогіки (Д. Коваленко, М. Моніхіна та інші); розвитку правової культури і захисту прав особи (О. Ганзенко, В. Головченко, Д. Оксамитний, А. Семітко, А. Скуратівський та інші); розвитку правосвідомості (К. Бельський, І. Рябко, І. Фарбер та інші); розвитку правової компетентності (М. Городинський, І. Дарманська, В. Одарій, В. Олійник, М. Подберезський); проблеми реформування вищої медичної школи (К. Амосова, І. Булах, Ю. Вороненко, В. Краснов, К. Корсак, І. Кузнєцова, М. Тимофієва, О. Юдіна); проблеми формування та розвитку правової компетентності медичних

працівників (О. Андрійчук, А. Борисюк, І. Биков, М. Будзьяк, В. Гаврюшов, І. Єлкіна, Г. Морозова) тощо.

Для вирішення завдань на різних етапах наукового пошуку були використані такі **методи дослідження**:

- *теоретичні*: системний і порівняльний аналіз філософської, педагогічної, психологічної, спеціальної літератури з метою вивчення стану розробки дослідження; аналіз довідникової, навчально-методичної й інструктивно-нормативної документації з метою розробки поняттєво-категоріального апарату; вивчення й узагальнення педагогічного досвіду та практики, що дозволили визначити сутність й структурні компоненти правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті; метод моделювання для розробки структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті;

- *емпіричні*: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) для вивчення реального стану досліджуваної проблеми та перевірки ефективності впровадження розробленої структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті; діагностичні методи (метод збору інформації, спостереження, опитування, анкетування, тестування) з метою виявлення рівня розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі;

- *методи математичної статистики* (критерій Пірсона) для обробки експериментальних даних, кількісного й якісного аналізу емпіричного матеріалу, інтерпретації результатів дослідження та перевірки сформульованої гіпотези.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

уперше:

- теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено структурно-функціональну модель системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, яка складається з трьох взаємопов'язаних блоків: методологічно-цільового, технологічно-комунікативного, діагностично-результативного;

- визначено критерії (мотиваційно-рефлексивний, пізнавально-практичний, комунікативно-превентивний) й показники розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті та базові поняття дослідження «правова компетентність фахівців медичної галузі», «розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті»;

уточнено:

- педагогічні принципи (гуманізації, діалогу, законодавчого забезпечення, партнерства, інтегрованості) та функції (інформаційно-когнітивна, комунікативно-діяльнісна, мотиваційно-рефлексивна) шляхом їх деталізації до розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті;

- структуру правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, що складається з методологічно-аксіологічного, когнітивно-діяльнісного, комунікативно-превентивного, контрольного-рефлексивного компонентів;

набули подальшого розвитку поняття «правова компетентність» та форми й методи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, розвиток полягає у неперервному інтегративному процесі розширення й осучаснення правової компетентності фахівців медичної галузі.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці й упровадженні в освітній процес структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті; осучасненні змісту навчальних планів і авторських програм підвищення кваліфікації фахівців медичної галузі.

Організовано роботу юридичної клініки «Public Health Law» (у процесі діяльності якої проведено семінарські заняття («Сучасні аспекти медико-правових відносин», «Правові аспекти при наданні першої медичної допомоги», «Розвиток правової компетентності – шлях до професійного зростання» тощо), тренінги «Мотиви та мотивація до розвитку правової компетентності», «Правові основи медичної етики спілкування», «Мультимедійні технології та їх роль у процесі підвищення правової компетентності медиків»); розроблено факультатив «Сучасний розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі» й однойменний навчально-методичний посібник.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Харківського національного медичного університету (довідка № 70-2/16-14 від 02.10.2018 р.), факультету післядипломної освіти Державного закладу «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» (довідка № 18/69 від 24.05.2018 р.), юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 3901/169 від 08.06.2018 р.).

Матеріали дослідження можуть бути використані для вдосконалення освітнього процесу фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, а також для написання магістерських та дипломних робіт, розробки навчальних курсів з метою підвищення якості процесу професійної підготовки майбутніх лікарів й фахівців інших спеціальностей медичної галузі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися і обговорювалися на *міжнародних* науково-практичних конференціях, найвагоміші з яких: «Актуальні питання освіти і науки» (Харків, 2015 р., 2016 р., 2017 р.), «Мультидисциплінарні академічні дослідження і глобальні інновації: гуманітарні та соціальні науки» (Київ, 2015 р.), «Modern scientific researches and developments: theoretical value and practical results» (Bratislava, 2016 р.), «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав-Хмельницький, 2017 р.), «Освіта і доля нації» (Харків, 2017 р.), «Modern scientific knowledge» (Morrisville, USA, 2017), «Perspectives of science and education» (NewYork, USA, 2018); *всукраїнських* – «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Сучасна парадигма освіти» (Харків, 2016 р.), «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Імплементация нових стандартів освіти» (Харків, 2017 р.), «Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку» (Бердянськ, 2017 р.), «Наукові розробки молоді на сучасному етапі» (Київ, 2017 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано в 23 одноосібних працях, зокрема у 1 навчально-методичному посібнику, 9 статтях – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 статтях – в іноземних періодичних виданнях, 11 публікаціях – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (254 найменувань, із них 35 іноземними мовами) та 12 додатків на 54 сторінках. Повний обсяг дисертації складає 264 сторінки, основний текст викладено на 164 сторінках. Робота містить 23 таблиці, 23 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність порушеної проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу дослідження; охарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, подано інформацію про апробацію й впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **«Розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті як педагогічна проблема»** – подано результати теоретичного аналізу наукових досліджень із проблем розвитку правової компетентності (ПК) фахівців медичної галузі у післядипломній освіті (ПО); розкрито сутність й уточнено структуру ПК даних фахівців; визначено базові поняття дослідження.

На основі аналізу психолого-педагогічної (В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, О. Коваленко, В. Кремень, М. Лазарєв, В. Луговий), юридичної (Б. Зельдович, В. Кириченко, О. Куракін, З. Кісіль, Я. Кічук, А. Крижанівський) та медичної (Р. Гревцова, Н. Герасимчук, О. Ковальова, О. Корж, Н. Овсієнко) літератури виявлено, що за новочасним соціальним замовленням державі необхідні громадянсько-активні, креативні, юридично компетентні фахівці, які дотримуються загальноприйнятих правових цінностей і добре обізнані з правових засад власної професії. Ситуація, що існує в системі післядипломної медичної освіти стосовно професійно-правової підготовки фахівців медичної галузі, свідчить про її недосконалість, а саме: у фахівців відсутній інтерес та мотивація до розвитку власної ПК; не в достатній мірі вони ознайомлені з сучасною нормативно-правовою базою; не здійснюють рефлексію власної професійно-правової діяльності.

Підґрунтям для розв'язання поставленої у дослідженні проблеми є інтегрований підхід, що синтезує компетентнісний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, акмеологічний, системний та андрагогічний підходи, принципи та функції розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО. Серед функцій розвитку означеної компетентності виокремлено: інформаційно-когнітивну (збір, аналіз, обробка необхідної правової інформації; систематизація отриманих знань, умінь і навичок нормативно-правового характеру для виконання професійної діяльності й прийняття, при необхідності, правильного правового рішення; системне формування правових знань та їх використання у лікарській

практиці; узагальнення, порівняння правової інформації, правових фактів, явищ); комунікативно-діяльнісну (прагнення забезпечити актуальною правовою інформацією при спілкуванні з колегами, пацієнтами та іншими суб'єктами щодо недопущення або усунення фактів порушення чинного законодавства пацієнтами, медичними працівниками, адміністрацією й виконання професійних обов'язків на правових засадах); мотиваційно-рефлексивну (мотивація до розвитку особистісної морально-правової свідомості, інтерес до вивчення прав фахівців медичної галузі та прав пацієнтів; саморозвиток власної правової компетентності; передбачення, попередження або усунення особистих неправомірних проявів порушення законів, подолання власних негативних якостей й уникнення негативних емоцій; розвиток особистісних правовиховних, правозахисних настанов у професійній діяльності).

На основі аналізу праць (Я. Кічук, Д. Коваленко, М. Подберезський, М. Городинський) розкрито сутність правової компетентності фахівців медичної галузі як особистісної характеристики, що включає систему правових знань, навичок, переконань, сукупність особистісних якостей (толерантність, комунікабельність, емпатія, стресостійкість тощо), мотивацію до розвитку власної морально-правової усвідомленості та здатності приймати професійно виважені рішення, спираючись на чинну нормативно-правову базу, й зумовлює можливість використовувати власний набутий правовий досвід під час професійної діяльності. Уточнено структуру правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, яка складається із чотирьох взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-аксіологічного (характеризує правову направленість діяльності фахівців медичної галузі та включає мотиви, цілі, потреби у розвитку професійних якостей, що впливають на виконання обов'язків згідно з основами медичного права, репрезентує ступінь особистісної морально-правової зрілості щодо професійної діяльності); когнітивно-діяльнісного (визначає рівень сучасної правової освіченості фахівців медичної галузі, включає об'єм, повноту загальних і спеціальних правових знань із медичного права, розвинене правове мислення; знання сучасних законодавчих норм, вимог, що належать до професійної діяльності; уміння компетентно складати нормативно-правові документи та використовувати знання відповідної законодавчої бази у власній фаховій діяльності); комунікативно-превентивного (розкривається через рівень розвитку вміння при спілкуванні тактовно та на правовій основі довести до пацієнта інформацію про необхідність медичного втручання, амбулаторного або стаціонарного лікування; розвинене володіння прийомами професійного спілкування і поведінки та розвинене вміння попереджати соціальні проблеми у відповідності до сучасної нормативно-правової бази, узгоджувати свої дії з діями інших суб'єктів права, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ситуаціях, оволодівати засобами вербального і невербального спілкування); контрольно-рефлексивного (розкривається через систематичне оцінювання власної діяльності відповідно до норм медичного, соціального та юридичного права; постійний аналіз якості власної роботи в межах реалізації та захисту прав, свобод і обов'язків як власних, так і колег і пацієнтів; контроль індексу розвитку ПК).

На основі аналізу літератури визначено поняття «розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті» як неперервний інтегративний процес розширення й осучаснення правової компетентності фахівців медичної галузі на основі отриманої вищої медичної освіти та збагачення особистісних якостей, що дозволяє приймати виважені професійні рішення у відповідності з правовими нормами, актами, законами.

У другому розділі – **«Теоретичні та практичні засади розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті»** – визначено критерії, показники та рівні розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО; обґрунтовано й розроблено структурно-функціональну модель системи розвитку зазначеної компетентності та представлено практичні заходи щодо її реалізації.

Проведений теоретичний аналіз досліджень із проблеми розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО та результати опитування незалежних експертів дозволили визначити діагностичний апарат дослідження.

Серед критеріїв розвитку цієї компетентності виокремлено:

- мотиваційно-рефлексивний (характеризує: здатність фахівців медичної галузі самовизначатися у професійній діяльності з позиції норм права, чинного законодавства; вмотивованість до професійного зростання через розвиток власної правової компетентності; наявність інтересу до вивчення медичного права; особистісні правовиховні, правозахисні установи професійної діяльності);
- пізнавально-практичний (характеризує: рівень володіння системними знаннями з права в професійній діяльності фахівців медичної галузі; здатність до здійснення правового виховання й освіти пацієнтів під час власної фахової діяльності; наявність у фахівців медичної галузі вміння використовувати нормативно-правові знання; можливість надання компетентної первинної правової допомоги колегам, пацієнтам);
- комунікативно-превентивний (характеризує: розвиток спроможності фахівців медичної галузі встановлювати необхідні контакти під час професійної діяльності, попереджати соціальні конфлікти на роботі відповідно до правових норм і правил поведінки; рівень налаштованості фахівців медичної галузі до суспільно-продуктивної роботи, використовуючи креативний підхід до будь-якої справи правового характеру, уміння попереджати соціальні проблеми відповідно з правовими нормами і правилами поведінки).

Виокремлено показники та рівні (креативний (вищий), активний (високий), нормативний (середній)) розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Відповідність структурних компонентів, критеріїв і показників розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті представлено на рис.1.

Для підвищення рівня розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО теоретично обґрунтовано й розроблено структурно-функціональну модель системи розвитку даної компетентності, що представлена сукупністю трьох блоків: методологічно-цільового, технологічно-комунікативного та діагностично-результативного (рис.2).

Єдальною ланкою для всіх компонентів даної моделі системи розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО є педагогічні умови, а саме: наявність сформованої базової правової компетентності та інформаційно-правового супроводу освітнього процесу у післядипломній медичній освіті.

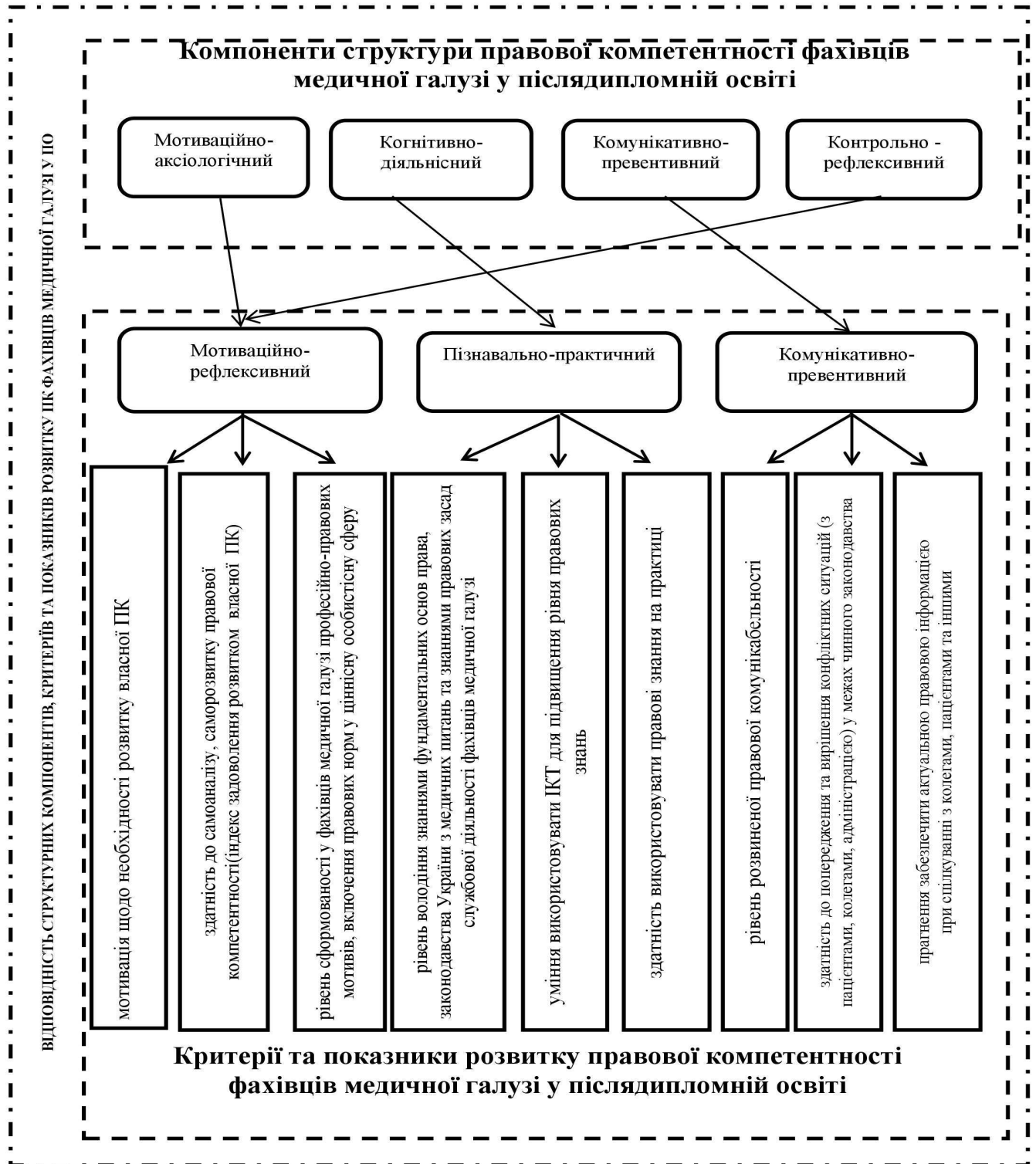
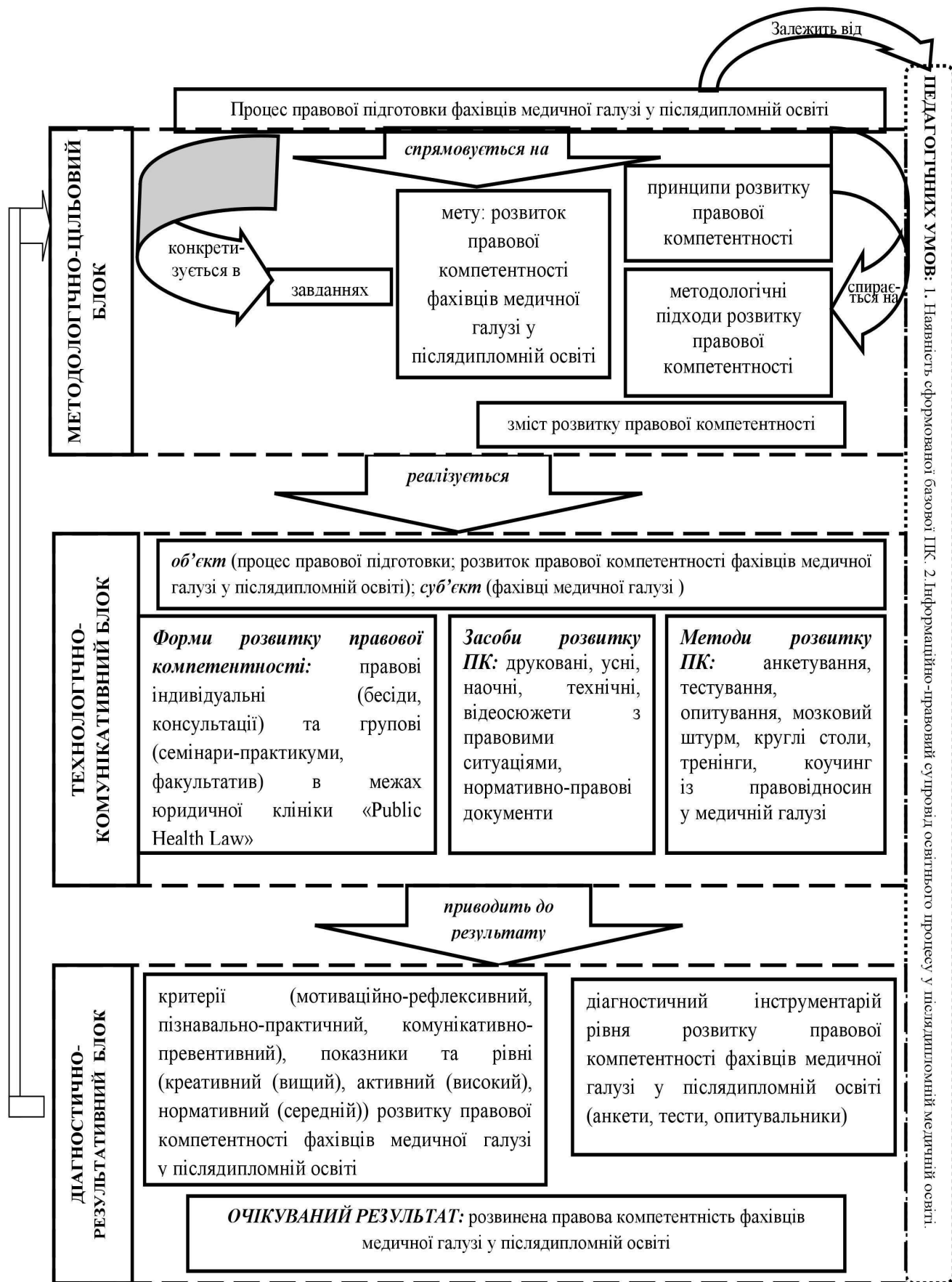

Рис. 1. Відповідність структурних компонентів, критеріїв та показників розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті

ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ: 1. Наявність сформульованої базової ПК. 2. Інформаційно-правовий супровід освітнього процесу у післядипломній медичній освіті.

Рис. 2. Структурно-функціональна модель системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті

Практична реалізація розробленої моделі передбачається в межах проведення факультативу «Сучасний розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі»; організації та роботи юридичної клініки «Public Health Law» (у процесі роботи, якої заплановано проведення семінарських занять («Сучасні аспекти медико-правових відносин», «Правові аспекти при наданні першої медичної допомоги», «Розвиток правової компетентності – шлях до професійного зростання» тощо), тренінгів «Мотиви та мотивація до розвитку правової компетентності», «Правові основи медичної етики спілкування» «Мультимедійні технології та їх роль у процесі підвищення правової компетентності медиків» тощо), круглих столів, веб-конференції тощо.

У третьому розділі – **«Дослідно-експериментальна перевірка структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті»** – розглянуто етапи дослідження розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО, впроваджено структурно-функціональну модель системи розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО та здійснено аналіз результатів проведеної експериментальної роботи.

На першому етапі дослідження опрацьовано філософські, педагогічні, медичні та юридичні джерела, нормативно-правові документи, періодичні видання з проблеми дослідження; обґрунтовано науковий апарат дисертації.

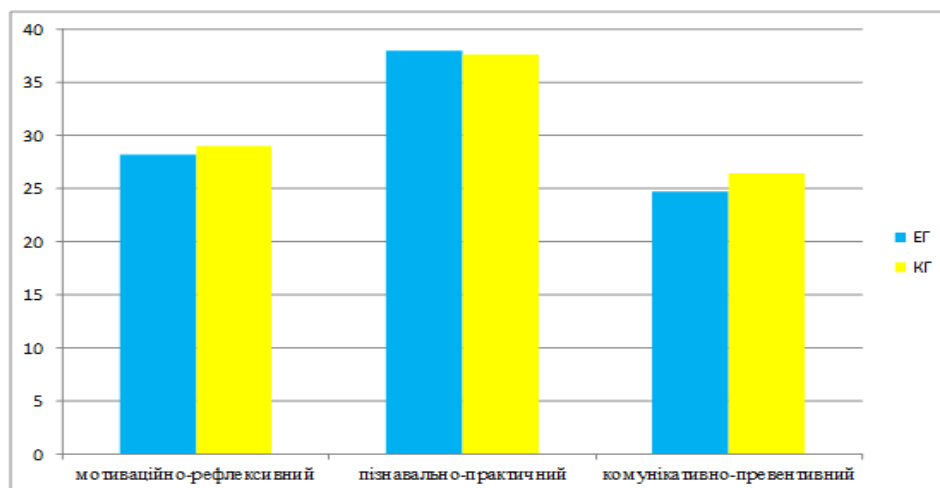
На другому етапі – визначено критерії, показники та рівні розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО, відібрано, апробовано й розроблено методики і методи оцінювання рівня розвитку даної компетентності; з'ясовано сучасний стан даного процесу, здійснено аналіз отриманих даних; теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель системи розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО.

На третьому та четвертому етапах – практично реалізовано структурно-функціональну модель системи розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО, а також здійснено перевірку її ефективності, статистичну обробку отриманих результатів; уточнено практичні висновки; здійснено літературне оформлення дисертації.

Дослідно-експериментальна робота тривала загалом упродовж 2015-2018 рр. та включала констатувальний (2015-2016 рр.), формувальний (2016-2017 рр.) і контрольний (2017-2018 рр.) етапи.

Основними базами проведення педагогічного експерименту були Харківський національний медичний університет (Навчально-науковий інститут післядипломної освіти) та Державний заклад «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» (факультет післядипломної освіти). Експериментом було охоплено 127 фахівців медичної галузі системи післядипломної освіти. Згідно з програмою експерименту утворено дві групи: експериментальну (63 особи) та контрольну (64 особи).

На констатувальному етапі педагогічного експерименту (рис. 3), для з'ясування рівня розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО, було проведено анкетування, опитування, тестування, індивідуальні бесіди з респондентами ЕГ та КГ.

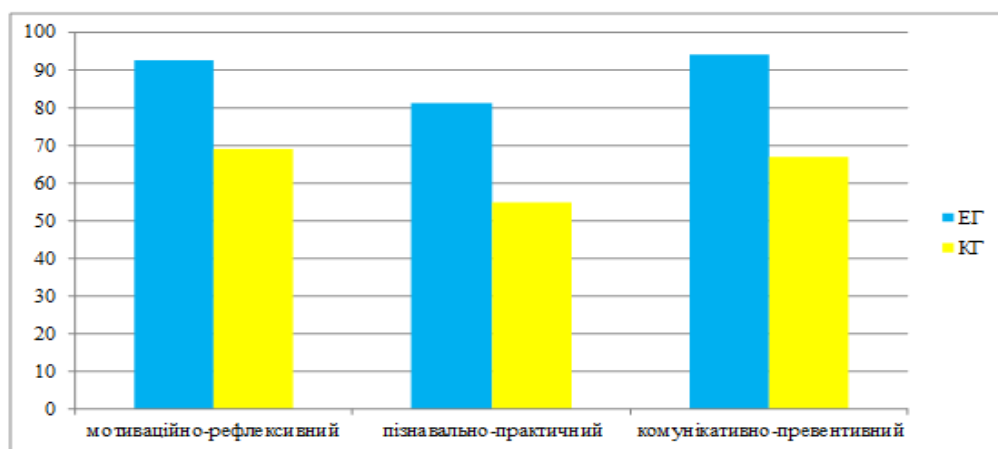
Примітка: 89–100 % – креативний рівень; 88–60 % – активний рівень; 59–20 % – нормативний рівень.

Рис. 3. Узагальнені результати розвитку ПК у фахівців медичної галузі EG та KG на констатувальному етапі педагогічного експерименту (у %)

Отримані результати дозволили зафіксувати нормативний рівень розвитку ПК у фахівців медичної галузі за всіма критеріями та їх показниками, а саме: за мотиваційно-рефлексивним критерієм значення показника мотивації щодо необхідності розвитку власної правової компетентності становить EG – 30,5 % та KG – 31 %, показника розвитку здатності до самоаналізу, саморозвитку правової компетентності (індекс задоволення розвитком власної правової компетентності) – EG – 3 % та KG – 3,2 %, показника розвитку у фахівців медичної галузі професійно-правових мотивів, включення правових норм у ціннісну особистісну сферу – EG – 51,3 % та KG – 52,8%; за пізнавально-практичним критерієм значення показника рівня володіння знаннями фундаментальних основ права, законодавства України з медичних питань та знаннями правових засад службової діяльності фахівців медичної галузі становить EG та KG – 28 %, показника розвитку уміння використовувати ІКТ для підвищення рівня правових знань – EG – 57 % та KG – 55 %, показника розвитку здатності використовувати правові знання на практиці – EG – 29 % та KG – 30 %; за комунікативно-превентивним критерієм значення показника рівня розвиненої правової комунікабельності становить EG – 28 % та KG – 32 %, показника сформованості здатності до попередження та вирішення конфліктних ситуацій (з пацієнтами, колегами, адміністрацією) у межах чинного законодавства – EG – 22,3 % та KG – 23 %, показника прагнення забезпечити актуальною правовою інформацією при спілкуванні з колегами, пацієнтами та іншими – EG – 23,8 % та KG – 24,6 %.

Формувальний етап експерименту передбачав практичну реалізацію структурно-функціональної моделі розвитку ПК фахівців медичної галузі експериментальної групи за наступними етапами: попереднім (проекування, розробка формувального етапу експерименту), допоміжним (організація інформаційно-правового супроводу освітнього процесу фахівців медичної галузі протягом усього формувального етапу педагогічного експерименту), основним (підвищення ефективності розвитку ПК респондентів EG за компонентами ПК).

За результатами формувального етапу експерименту здійснено оцінювання ефективності розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО – у респондентів ЕГ зафіксовано підвищення результатів за всіма критеріями та показниками (рис. 4).

Примітка: 89–100 % – креативний рівень; 88–60 % – активний рівень; 59–20 % – нормативний рівень.

Рис. 4. Порівняльний аналіз результатів розвитку ПК у фахівців медичної галузі ЕГ та КГ наприкінці педагогічного експерименту (у %)

Співставлення результатів педагогічного експерименту засвідчило перевагу значень показників розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі експериментальної групи у порівнянні з ідентичними показниками респондентів контрольної групи: за мотиваційно-рефлексивним критерієм значення показника мотивації щодо необхідності розвитку власної правової компетентності підвищилося у ЕГ із 30,5 % (нормативний рівень) до 90 % (креативний рівень), у КГ – із 31 % (нормативний рівень) до 60 % (активний рівень), показника розвитку здатності до самоаналізу, саморозвитку правової компетентності (індекс задоволення розвитком власної правової компетентності) з 3 % до 93 % (креативний рівень) у ЕГ та з 3,2 % до 78 % (креативний рівень) у КГ, показника розвитку у фахівців медичної галузі професійно-правових мотивів, включення правових норм у ціннісну особистісну сферу – з 51,3 % (нормативний рівень) до 95 % (креативний рівень) у ЕГ, у респондентів КГ підвищення відбулося з 52,8 % (нормативний рівень) до 69,5% (активний рівень). За пізнавально-практичним критерієм значення показника рівня володіння знаннями фундаментальних основ права, законодавства України з медичних питань та знаннями правових засад службової діяльності фахівців медичної галузі підвищилося з 28 % (нормативний рівня) до 87 % (креативний рівня) у респондентів ЕГ та з 28% (нормативний рівень) до 64 % (активний рівень) у КГ, показника розвитку уміння використовувати ІКТ для підвищення рівня правових знань – з 57 % (нормативний рівень) до 65 % (активний рівень) у ЕГ та з 55% (нормативний рівень) до 62 % (активний рівень) у КГ, показника розвитку здатності використовувати правові знання на практиці у слухачів ЕГ – з 29 % (нормативний рівень) до 90 % (активний рівень), у КГ – з 30% до 38% у межах нормативного рівня. За комунікативно-превентивним критерієм значення показника рівня розвиненої правової комунікабельності підвищилося

з 28 % (нормативного рівня) до 93 % (креативного рівня) у ЕГ, у респондентів КГ з 32 % (нормативний рівень) до 77 % (активний рівень), показника сформованості здатності до попередження та вирішення конфліктних ситуацій (з пацієнтами, колегами, адміністрацією) у межах чинного законодавства – з 22,3% (нормативний рівень) до 93,8% (креативний рівень) у ЕГ та з 23 % (нормативний рівень) до 59% (активний рівень) у КГ, показника прагнення забезпечити актуальною правовою інформацією при спілкуванні з колегами, пацієнтами та іншими – з 23,8 % (нормативний рівень) до 95,5 % (активний рівень) у ЕГ та з 24,6 % (нормативний рівень) до 64,6 % (активний рівень) у КГ.

Статистична обробка експериментальних даних за критерієм Пірсона показала їх статистичну відмінність.

Отримані дані свідчать про ефективність розробленої структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

ВИСНОВКИ

У дисертації досліджено проблему розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. Результати проведеного дослідження дали підстави для формулювання таких висновків:

1. На основі аналізу педагогічної теорії та практики виявлено проблеми розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, а саме: недостатній рівень мотивації до розвитку та саморозвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті; незначний інтерес до вивчення права; необізнаність в осучасненій нормативно-правовій базі (при наданні консультацій та складанні актів, договорів тощо); нерозвиненість уміння організовувати та вживати заходи щодо усунення фактів порушень чинного законодавства як пацієнтами, так і колегами; невиконання чинного законодавства щодо обов'язковості інформування пацієнтів або їх родичів стосовно питань правового характеру, пов'язаних із їх здоров'ям; формалізоване забезпечення законодавчих прав; відсутність методик вимірювання рівня розвитку ПК фахівців медичної галузі у ПО тощо.

2. На основі аналізу науково-педагогічної, медичної, методичної, юридичної літератури визначено базові поняття дослідження, а саме правову компетентність фахівців медичної галузі як особистісну характеристику, що включає систему правових знань, навичок, переконань, сукупність особистісних якостей (толерантність, комунікабельність, емпатія, стресостійкість тощо), мотивацію до розвитку власної морально-правової усвідомленості та здатності приймати професійно виважені рішення, спираючись на чинну нормативно-правову базу, й зумовлює можливість використовувати власний набутий правовий досвід під час професійної діяльності; розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті як неперервний інтегративний процес розширення й осучаснення правової компетентності фахівців медичної галузі на основі отриманої вищої медичної освіти та збагачення особистісних якостей, що дозволяє

приймати виважені професійні рішення у відповідності з правовими нормами, актами, законами.

Уточнено структуру правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-аксіологічного, когнітивно-діяльнісного, комунікативно-превентивного та контрольного-рефлексивного.

3. Розроблено критерії та показники розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, а саме: мотиваційно-рефлексивний критерій з показниками: мотивація щодо необхідності розвитку власної правової компетентності; здатність до самоаналізу, саморозвитку правової компетентності (індекс задоволення розвитком власної правової компетентності); рівень сформованості у фахівців медичної галузі професійно-правових мотивів, включення правових норм у ціннісну особистісну сферу; пізнавально-практичний критерій з показниками: рівень володіння знаннями фундаментальних основ права, законодавства України з медичних питань та знаннями правових засад службової діяльності фахівців медичної галузі; уміння використовувати ІКТ для підвищення рівня правових знань; здатність використовувати правові знання на практиці; комунікативно-превентивний критерій з показниками: рівень розвиненої правової комунікабельності; здатність до попередження та вирішення конфліктних ситуацій (з пацієнтами, колегами, адміністрацією) у межах чинного законодавства; прагнення забезпечити актуальною правовою інформацією при спілкуванні з колегами, пацієнтами та іншими). Встановлено рівні розвитку означеної компетентності: креативний (вищий), активний (високий) та нормативний (середній).

4. Теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, яка складається з методологічно-цільового (мета, завдання, методологічні підходи, принципи, функції), технологічно-комунікативного (об'єкти, суб'єкти, форми, методи та засоби розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті), діагностико-результативного (критерії, показники, рівні розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті й відповідний діагностичний інструментарій) блоків і очікуваного результату.

5. Практична реалізація та упровадження структурно-функціональної моделі даної системи дозволили підвищити рівень розвитку правової компетентності в ЕГ порівняно з КГ. Так, рівень розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі ЕГ підвищився з нормативного до креативного за мотиваційно-рефлексивним критерієм (із 28,2 % до 92,7 %) та за комунікативно-превентивним критерієм (із 24,7 % до 94,1 %); із нормативного до активного рівня за пізнавально-практичним критерієм (із 38 % до 80,7 %).

У респондентів КГ – за мотиваційно-рефлексивним (із 29% до 69%) та комунікативно-превентивним (із 26,5% до 66,9%) критеріями рівень розвитку ПК підвищився до активного, а за пізнавально-практичним (із 38% до 54,7%) залишився на нормативному рівні.

Результати експерименту є переконливою підставою для того, щоб вважати досягнутою мету і виконаними завдання дослідження.

Проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, пов'язаних із розвитком ПК фахівців медичної галузі у ПО. Воно дозволяє окреслити ті проблеми, які потребують додаткового дослідження, а саме: проблема управління розвитком правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті з охороноздоровчого права («health law»).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Харківський В. С. Сучасний розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі: навч.-метод. посібник. Харків, 2018. 271 с.
2. Харківський В. Розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті як педагогічна проблема. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія Педагогічні науки*. Хмельницький: НАДПСУ, 2016. № 5(7). С. 268–278.
3. Харківський В. С. Критеріальний апарат розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Вісник Запорізького національного університету. Серія Педагогічні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2016. № 2(27). С. 67–72.
4. Харківський В. С. Відповідність структурних компонентів, критеріїв та показників розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків: УПА, 2016. Вип. 52–53. С. 152–158.
5. Харківський В. С. Порівняльний аналіз результатів упровадження структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків: УПА, 2017. Вип. 54–55. С. 325–335.
6. Kharkivskiy V. S. Comparative analysis of the level of legal competence development of medical specialists in postgraduate education on motivational-reflexive criterion. *Scientific Journal Virtus*. Issue #18, November. 2017. P. 84–88.
7. Харківський В. С. Сучасний стан розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Луганськ: Вид. Державного закладу «Луганського національного університету імені Тараса Шевченка», 2017. № 7 (312). Ч. II. С. 140–146.
8. Харківський В. Теоретико-методологічні аспекти розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі в післядипломній освіті. *Обрії*. 2017. № 2(45). С. 15–18.
9. Харківський В. С. Теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія Педагогічні науки*. Хмельницький: НАДПСУ, 2017. № 3(10). С. 388–398.

10. Kharkivskiy V. The efficiency of the legal competence development of specialists in medical sphere in postgraduate education – an analysis of the forms and methods of its improvement. *Visegrad journal on human rights*. № 4 (volume 2). 2017. P. 177–180.

11. Харківський В. С. Змістовно термінологічний аналіз поняття «правова компетентність». *Теорія і методика професійної освіти*: електронне наукове фахове вид. 2018. Вип. 14. URL: <https://ivetscienceipto.wixsite.com/tmpo/kopiya-13-2017> (дата звернення: 08.11.2018).

12. Харківський В. С. Етапи дослідження розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків: УПА, 2018. Вип.61. С. 15–23.

Опубліковані праці апробаційного характеру

13. Харківський В. С. Захист прав інтелектуальної власності: теоретичний аспект. *Мультидисциплінарні академічні дослідження і глобальні інновації: гуманітарні та соціальні науки*: матер. І міжнар. наук.-практ. е-конф. (Київ, 10-11 вересня 2015 р.). Київ: КНЛУ, 2015. С.123-126.

14. Харківський В. С. Розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Modern scientific researches and developments: theoretical value and practical results: materials of internal scientific and practical conference* (Bratislava, 15-18 March, 2016). К.: LLC «NVP» Interservice», 2016. С.173-174.

15. Харківський В. С. Суть правової компетентності фахівців медичної галузі. *Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Сучасна парадигма вищої освіти*: тези XIII Всеукр. наук.-метод. конф. (Харків, 30 вересня 2016 р.). Харків: ХДУХТ, 2016. С.134-136.

16. Харківський В. С. Структура правової компетентності у фахівців медичної галузі. *XLIX наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії* (Харків, листопад 2016 р.). Харків:УПА, 2016. Ч. 3. С. 53.

17. Харківський В. С. Дефініції поняття «правова компетентність». *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матер. XXI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 31 січня 2017 р.). Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2017. Вип. 21. С.409-412.

18. Харківський В. С. Проблеми розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Наукові розробки молоді на сучасному етапі*: тези доповідей XVI Всеукр. наук. конф. молодих учених та студентів (м. Київ, 27-28 квітня 2017 р.). Київ: КНУТД, 2017. Т. III. С. 751-752.

19. Харківський В. С. Методологічні підходи до розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Імплементация нових стандартів освіти*: тези XIV Всеукр. наук.-метод. конф. (Харків, 29 вересня 2017 р.). Харків: ХДУХТ, 2017. С. 342-343.

20. Kharkivskiy V. S. Formation of medical specialists' legal competence in the system of continuing professional education. *Modern scientific knowledge: Proceedings of XII International scientific conference* (Morrisville, November 24, 2017). Morrisville: Lulu Press, 2017. P. 138-140.

21. Харківський В. С. Необхідність викладання правових дисциплін фахівцям медичної галузі у післядипломній освіті. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*: матер. І Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Бердянськ, 20-21 квітня 2017 р.). Бердянськ: БДПУ, 2017. Ч.1. С.171–173.

22. Харківський В. С. Педагогічні умови розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. *Збірник тез доповідей І наук.-практ. конф. наук.-пед. працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії* (Харків, травень 2017 р.). Харків: УПА, 2017. С. 29.

23. Kharkivskiy V. S. Theoretical and practical aspect of developing legal competence of medical specialists in postgraduate education. *Perspectives of science and education: proceedings of the 4th International youth conference* (New York, August 28, 2018). New York: SLOVO\WORD, 2018. P. 37-46.

АНОТАЦІЇ

Харківський В. С. Розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, 2019.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми розвитку ПК фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. Визначено базові поняття дослідження («правова компетентність фахівців медичної галузі», «розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті») та критерії (мотиваційно-рефлексивний, пізнавально-практичний, комунікативно-превентивний), показники та рівні (креативний, активний, нормативний) розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті. Теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, яка складається з методологічно-цільового, технологічно-комунікативного та діагностико-результативного блоків. За результатами формувального етапу експерименту підтверджено ефективність розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі експериментальної групи в результаті впровадження розробленої структурно-функціональної моделі.

Ключові слова: правова компетентність, фахівці медичної галузі, післядипломна освіта, розвиток, структурно-функціональна модель, компоненти правової компетентності, критерії розвитку, показники розвитку.

Харьковский В. С. Развитие правовой компетентности специалистов медицинской отрасли в последипломном образовании. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Украинская инженерно-педагогическая академия, Харьков, 2019.

Диссертация посвящена исследованию проблемы развития правовой компетентности специалистов медицинской отрасли в последипломном образовании.

Определены базовые понятия исследования («правовая компетентность специалистов медицинской отрасли», «развитие правовой компетентности специалистов медицинской отрасли в последипломном образовании») и критерии (мотивационно-рефлексивный, познавательно-практический, коммуникативно-превентивный), показатели и уровни (креативный, активный, нормативный) развития правовой компетентности специалистов медицинской отрасли в последипломном образовании.

Теоретически обоснована структурно-функциональная модель системы развития правовой компетентности специалистов медицинской отрасли в последипломном образовании, которая состоит из методологически-целевого, технологически-коммуникативного и диагностико-результативного блоков. По результатам формирующего этапа эксперимента подтверждена эффективность развития правовой компетентности специалистов медицинской отрасли экспериментальной группы в результате внедрения разработанной структурно-функциональной модели.

Ключевые слова: правовая компетентность, специалисты медицинской отрасли, последипломное образование, развитие, структурно-функциональная модель, компоненты правовой компетентности, критерии развития, показатели развития.

Kharkivskiy V. S. Development of legal competence of medical specialists in postgraduate education. – On the rights of manuscripts.

Thesis for the degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Method of Vocational Training. – Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, 2019.

The thesis is devoted to the problem of developing legal competency of specialists in the medical field in the postgraduate education. Having analyzed scientific and pedagogical, medical, methodological, legal and special literature we have found out the problems of the development of medical specialists' legal competence in the postgraduate education, viz: low level of motivation for developing medical specialists' legal competence in the postgraduate education and self-development; short-term interest in learning law; unawareness of updated regulatory framework (while providing consultations and drawing up acts, contracts, etc.); undeveloped skills to organize and implement measures to eliminate facts of violating the current legislation by both patients and colleagues; neglecting current legislation concerning obligatory informing patients or their relatives about legal issues connected with their health; formalized assurance of legislation laws. There have been defined the main notions of the research «legal competency of specialists in the medical field» and «developing legal competency of specialists in the medical field in the postgraduate education»; the structure of the legal competency of specialists in the medical field in the postgraduate education has been specified; criteria apparatus of the research has been defined. There has been developed the structural and functional model of the system for developing legal competency of specialists in the medical field in the postgraduate education and its efficiency has been experimentally proved. There have been defined the

criteria and indicators of the development of the legal competency of specialists in the medical field in the postgraduate education: motivational reflexive (motivation for necessary development of medical specialists' legal competency; ability to self-analysis, self-development of the legal competency (index of satisfaction with the development of personal legal competency); level of formation of medical specialists' professional legal motives, inclusion of regulatory norms into personal value sphere); cognitive practical (level of awareness of the law fundamentals, Ukrainian legislation in the medical field and legal grounds for specialists' professional activity in the medical sphere; skills in using ICT to increase the level of legal knowledge; ability to apply legal knowledge in practice); communicative preventive (the level of the developed legal communication; ability to prevent and solve conflicts (with patients, colleagues, managers) in the framework of the current legislation; striving for providing timely information concerning legal norms while communicating with colleagues, patients and others).

There has been theoretically grounded the structural and functional model for developing legal competency of specialists in the medical field in the postgraduate education, which consists of methodological target-oriented (the aim, tasks, content, methodological approaches, principles, functions), technological and communicative (objects, subjects, forms, methods and means for developing legal competency of specialists in the medical field in the postgraduate education), diagnostic and resultant (criteria, indicators and levels of the development of legal competency of specialists in the medical field in the postgraduate education, diagnostic tools aimed at reaching the aim of the given structural and functional model (result)) units.

According to the results of the forming stage of the experiment the efficiency of developing legal competency of specialists in the medical field in the postgraduate education has been evaluated – the respondents of the experimental group demonstrated increased results of all the criteria and indicators. The respondents of the control group also improved their results, but only within the range of 30-35 %.

The respondents of the experimental group demonstrated increased results: on the motivational reflexive criterion – the indicators «motivation for necessary development of medical specialists' legal competency» (from 30,5% to 90%), «ability to self-analysis, self-development of the legal competency (index of satisfaction with the development of personal legal competency)» (from 3% to 93%), «level of formation of medical specialists' professional legal motives, inclusion of regulatory norms into personal value sphere» (from 51,3% to 95%); on the cognitive practical criterion – «level of awareness of the law fundamentals, Ukrainian legislation in the medical field and legal grounds for specialists' professional activity in the medical sphere» (from 28% to 87%), «skills in using ICT to increase the level of legal knowledge» (from 57% to 65%), «ability to apply legal knowledge in practice» (from 29% to 90%); on the communicative preventive criterion – «the level of the developed legal communication» (from 28% to 92%), «ability to prevent and solve conflicts (with patients, colleagues, managers) in the framework of the current legislation» (from 16,3% to 63,8%), «striving for providing timely information concerning legal norms while communicating with colleagues and others» (from 23,8% to 95,5%).

Key words: legal competence, specialists of the medical branch, postgraduate education, development, structural and functional model, components of legal competence, development criteria, development indicators.